

Ensikosketus kuolemansyyntutkintaan

Lukumateriaali kuolemansyyn selvittämisestä

Merit Kärki ja Heidi Niemelä

5/2024

TIIVISTELMÄ

Tekijät: Merit Kärki ja Heidi Niemelä

Opinnäytetyön muoto: toiminnallinen

Julkisuusaste: julkinen

Ohjaaja: Heli Jalander ja Pia Käki

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Opinnäytetyönä toteutettu lukumateriaali on suunnattu Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoille luettavaksi ennen AMK-tutkintoon kuuluvaa kuolemansyöntutkinnan opintojaksoa. Lukumateriaali perehdyttää opiskelijat kuolemansyön selvittämistä säätelevään lainsäädäntöön sekä poliisijohtoiseen kuolemansyöntutkintaan erityisesti ensipartion näkökulmasta. Poliisitoiminnallisten kuvausten lisäksi lukumateriaali esittelee erilaiset kuolemanmerkit sekä ohjeistaa lukijaansa laadukkaan ilmoituksen kirjaamisessa. Lukumateriaali löytyy opinnäytetyön liitteestä 4.

Sivumäärä: 28 sivua (sis. liitteet) + produkti 42 sivua

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 5/2024

Avainsanat: kuolemansyöntutkinta, kuolemansyön selvittäminen

ABSTRACT

Authors: Merit Kärki ja Heidi Niemelä

Type of thesis: practice-based thesis

Publicity: public

Supervisor: Heli Jalander and Pia Käki

Degree: Bachelor of police services

As part of our practice-based thesis, a study material concerning the investigation of the cause of death was produced. The study material is aimed for students at Police University College to be read before attending lectures concerning death investigation. The study material introduces students to the legislation governing death investigation, as well as to the role of the police – especially from the point of view of the first patrol on the scene. Besides describing the practices during such investigation, the material also describes the different post-mortem changes, and provides guidance on how to file a high-quality police report to support the investigation. The study material can be found as attachment 4.

Pages: 28 pages (incl. appendices) + study material 42 pages

Month and year of review: 5/2024

Keywords: death investigation, cause of death investigation

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
1.1 Lähtökohtia.....	2
1.2 Työn rajaaminen.....	2
2 TEORIATAUSTA	3
2.1 Lukumateriaali oppimisen tukijana	3
2.2 Kuolemansyyntutkinta kirjallisuudessa.....	5
2.3 Kuolemansyyntutkinnan lainsäädäntöpohja	7
3 LUKUMATERIAALIN TOTEUTTAMINEN	9
3.1 Toiminnallinen opinnäytetyö	9
3.2 Lukumateriaalin visuaalinen toteutus	10
3.3 Tiedonhaku ja haastattelut.....	11
3.4 Opinnäytetyön aikataulu ja työn eteneminen	13
3.5 Produktin testaus ja palautteen kerääminen	15
4 LOPUKSI	17
4.1 Eettisyys ja luotettavuus	17
4.2 Itsearviointi ja SWOT-analyysi	18
4.3 Jatkotutkimus	20
LÄHTEET	21
LIITE 1: Haastattelukysymykset	24
LIITE 2: Saatekirje haastateltaville	26
LIITE 3: Tietosuojainformaatio haastateltaville	27
LIITE 4: Lukumateriaali (produkti)	29

1 JOHDANTO

1.1 Lähtökohtia

Kuolemansyyntutkinta eli poliisijohtoinen kuolemansyyn selvittäminen on osa jokaisen poliisin ammattitaitoa. Moni Poliisiammattikorkeakoulun opiskelija kohtaa kuoleman ensimmäistä kertaa näin läheltä vasta osana opintojaan: esimerkiksi vainajan ulkotarkastuksen saattaa päästä tekemään tai ainakin siinä avustamaan jo opintoihin kuuluvan harjoittelun aikana. Koska kuolemaa voi olla vaikea käsitellä osana opintoja sekä tulevaa työnkuvaa, halusimme opinnäytetyöllämme tarjota tuleville kollegoillemme lukumateriaalin, joka sekä valmistaa kuoleman kohtaamiseen että antaa valmiuksia laadukkaan kuolemansyyntutkinnan toteuttamiseen työelämässä.

Vuonna 2023 Suomessa tuli ilmi 62 henkirikosta (SVT 2024). Tämä tarkoittaa, että suurin osa poliisin selvittämistä kuolemista tutkitaan poliisilain (872/2011) mukaisena poliisitutkintana, ei esitutkintalain (805/2011) mukaisena, rikosepäilyyn perustuvana esitutkintana. Käsitteenä kuolemansyyntutkinta kattaa nämä molemmat, mutta henkirikosten harvinaisuuden takia lukumateriaalin pääpaino on pitkälti ensipartion suorittamassa poliisitutkinnassa kuolemansyyn selvittämiseksi.

Kuolemansyyntutkintaa on kokonaisvaltaisesti käsitelty aiemmin vain Kimmo K. Kiisken (2009) teoksessa *Poliisin rooli kuolemansyyntutkinnassa*. Voidaksemme tarjota ajantasaisen katsauksen kuolemansyyntutkintaan 2020-luvulla on lukumateriaalissa hyödynnetty soveltuvilta osin myös kokemusperäistä, lähteyttämätöntä tietoa, jota olemme keränneet haastatteleamalla kuolemansyyntutkinnan parissa työskenteleviä poliiseja sekä soveltamalla heiltä oppimaamme kuolemansyyn selvittämiseen osallistuvina nuorempina konstaapeleina. Pääasiallisesti lukumateriaali kuitenkin perustuu kuolemansyyn selvittämisestä annettuun sääntelyyn, oikeuslääketieteen johtaviin teoksiin sekä viranomaislähteisiin. Lukumateriaalin visuaalinen ilme on rakennettu pedagogisen tiedon pohjalta edistämään lukijan oppimiskokemusta.

1.2 Työn rajaaminen

Lukumateriaalimme teoreettinen perusta on Kiisken (2009) teoksessaan *Poliisin rooli kuolemansyyntutkinnassa* esittämä ja Poliisiammattikorkeakoulussa nykyisin opetettu menettely kuolemansyyntutkinnan toteuttamisessa. Alkuperäinen tarkoituksemme oli päivittää Kiisken teosta, jota on edellisen kerran päivitetty vuonna 2009: vaikka perusperiaatteet ovat pysyneet samoina, ovat käytännön menetelmät sekä toteutustavat saattaneet muuttua esimerkiksi voimakkaan digitalisaation myötä. Keskustelimmekin asiasta Kiisken kanssa ja ymmärsimme, että koko

teoksen päivittäminen olisi ollut ammattikorkeakoulutasoiseksi opinnäytetyöksi turhan laaja. Jouduimme siis pohtimaan tarkoin työn sisältöä sekä sen rajaamista. Rajaus löytyi lopulta haastattelujen avulla: tarvetta olisi nimenomaan ensipartion toimintaa ohjaavalle lukumateriaalille, jonka avulla kuolemansyöntutkinnan perusasioita voisi ensin oppia ja myöhemmin kerrata sen mukaan, mikä tilanteen kannalta on tarpeellista. Tästä näkökulmasta katsottuna työn rajaaminen helpottui huomattavasti, sillä ensipartion ei tarvitse olla perehtynyt erilaisiin terä- tai ampumaseiden aiheuttamiin vammoihin, vaan heidän on tiedostettava poliisin toimivaltuudet kuolemansyön selvittämisessä, ymmärrettävä kuolemaan liittyvien olosuhteiden selvittämisen ja vainajan henkilöllisyyden varmistamisen tärkeys sekä tunnistettava erilaiset kuolemanmerkit.

Ensipartionäkökulman lisäksi toinen tärkeä rajaus tehtiin keskittymällä nimenomaan poliisilain mukaisena poliisitutkintana suoritettavaan oikeuslääketieteelliseen kuolemansyön selvittämiseen. Tämä rajasi lukumateriaalimme ulkopuolelle kuolemat, joihin liittyy henkirikosepäily ja joiden tutkinta tällöin seuraa poliisilain sijaan esitutkintalain säännöksiä. Henkirikosepäilyä sivutaan lukumateriaalissa ainoastaan sen verran, että ensipartio ymmärtää tällaista epäillessään keskeyttää toimintansa, eristää tapahtumapaikan ja kutsua paikalle väkivaltatutkinnan sekä teknisen rikostutkinnan partiot.

Tapahtumapaikalla suoritettavan poliisitutkinnan lisäksi kuolemansyöntutkintaan kuuluu myös laadukkaan ja kattavan ilmoituksen kirjaaminen, joten halusimme sisällyttää työhömmme niin ohjeet kirjaamiseen kuin valmiin esimerkki-ilmoituksenkin, jota poliisiopiskelija voi myöhemmin käyttää apunaan. Saimme tähän tarkoitukseen Sisä-Suomen poliisilaitokselta mallin, jonka pohjalta kirjoitimme uuden esimerkin keksityin tiedoin.

Sivuamme lukumateriaalissamme myös esimerkiksi kuolinviestin viemistä, ulkotarkastuksen tekemistä sekä aseiden turvallista käsittelyä ja kuljettamista. Nämä aiheet liittyvät työhömmme läheisesti, mutta koska niistä kaikista on jo tehty kattavia opinnäytetöitä ja ohjeita, olemme rajanneet niiden tarkemman käsittelyn oman työmme ulkopuolelle ja ohjanneet lukijan aiheita varsinaisesti käsittelevien töiden pariin.

2 TEORIATAUSTA

2.1 Lukumateriaali oppimisen tukijana

Opinnäytetyömme produktin ollessa opetuskäyttöön tarkoitettu lukumateriaali oli meidän perehdyttävä oppimisen menetelmiin ja strategioihin. Oppimisen strategioilla tarkoitetaan niitä laadullisesti erilaisia tapoja, joita ihmiset käyttävät opetellakseen uuden aineiston sisältöä tai uutta taitoa. Käytetystä strategiasta riippuu, mitä opitaan ja millaisia ovat opitun laadulliset piirteet.

(Rauste-von Wright et al. 2003, 97.) Lukumateriaalia työstäessämme pohdimmekin lukemisen tavoitteita sekä tekstin ydinilmiöiden tarjoamista helposti sisäistettävässä muodossa.

Tekstiä lukiessaan lukija muodostaa siitä eräänlaista tiivistelmää, jossa osa tekstin sisällöstä jää mieleen ja osa unohtuu saman tien. Aina mieleen jäävät sisällöt eivät edes ole tekstin mukaisia, sillä lukija tulkitsee tekstiä ennakkotietojensa ja -odotustensa pohjalta. Olennaista onkin lukijan lukutavoite eli se, mitä tekstistä haetaan. Usein lukuprosessia ohjaa lukijan oma käsitys siitä, miten tekstiä tulisi lukea, jotta kyseinen tavoite toteutuisi. Tavoitteena voi esimerkiksi olla syvätason prosessointi eli tekstin sanoman oppiminen, pintatason prosessointi eli tekstin oppiminen ja painaminen mieleen tai niin sanottu suositusstrategia, jossa lukija lukee tekstiä sillä ajatuksella, että osaa vastata mahdollisimman hyvin sellaisiin tenttikysymyksiin, joita tekstin perusteella odottaa. Näistä strategioista ainoastaan ensimmäinen tähtää tekstin ymmärtämiseen. (Rauste-von Wright et al. 2003, 96–97.)

Vaikka lukumateriaalimme tarkoitus ei ole valmentaa lukijaa tenttivastauksiin vaan käytännön poliisityöhön, olemme halunneet tuottaa lukumateriaalin, joka muodoltaan ohjaa lukijaansa lukemaan oppimistarkoituksessa. Lukumateriaalin visuaalisuudella ei pyritä tukemaan vain tietyn kohderyhmän oppimista, sillä tutkimus ei tue ajatusta ennalta määräytyneestä oppimistyylistä tai tavasta käsitellä tietoa. Mikä tahansa aktiivinen tiedon muokkaus tai kehittäminen edistää asian oppimista, kun tekstissä olevaa tietoa on tarkoitus käyttää ongelmanratkaisussa: tekstin systemaattinen alleviivaus, käsitekartat ja omin sanoin kirjoitetut tiivistelmät tukevat kokonaiskuvan muodostamista, ja esimerkiksi lääketieteen aineistokokeita tutkittaessa parhaiten menestyivät ne, jotka käyttivät erilaisia opiskelustrategioita mahdollisimman monipuolisesti. (Lonka 2014, 32–33.) Toisaalta tutkimusnäyttö on myös osoittanut, että valmiiksi jäsennehtyjen tiivistelmien käyttäminen oppimisen tukena voi olla yhtä tehokasta kuin kokonaisuuden tieteellisiin teksteihin perehtyminen (esim. Reder & Anderson 1980). Lukumateriaaliin tekemillämme vahvennuksilla olemme pyrkineet ilmentämään tekstin alleviivausta eli korostamaan leipätekstistä olennaisia käsitteitä ja tekstin ydinkohtia. Infolaatikot puolestaan tarjoavat lukujen pääsisällöt tiivistetyssä muodossa, kun taas muut lukumateriaalissa käytetyt graafit ja käsitekartat havainnollistavat ilmiöitä sekä tukevat monipuolisia opiskelustrategioita.

Kuolemansyöntutkinnassa tärkeää on myös opitun tiedon soveltaminen käytännössä. Oppimisen siirtovaikutuksella tarkoitetaan kykyä laajentaa yhdessä asiayhteydessä opittua muihin asiayhteyksiin (Bransford et al. 2004, 65). Joskus siirtovaikutuksen ongelmaksi voi osoittautua opitun alkuperäinen konteksti: ihminen oppii yhdessä kontekstissa mutta ei pysty siirtämään oppimaansa uuteen, jos oppiminen on tiukasti sidoksissa alkuperäiseen kontekstiin. Teoksen mukaan siirtovaikutus kontekstista toiseen on erityisen vaikeaa silloin, kun asiaa on opetettu vain yhdessä kontekstissa usean sijaan. (Eml. 76.) Lukumateriaalillamme pyrimmekin tukemaan

kuolemansyyntutkinnan opetuksen siirtovaikutusta tarjoamalla luentojen tueksi toisen oppimiskontekstin mutta myös tuottamalla materiaalin, johon voi palata tarvittaessa autenttisisessa kontekstissa vainajakeikalla. Uuden tiedon mielekäs käyttö vaatii, että se yhdistyy riittävän laajaan kontekstiin, jolloin sitä ei vain osata toistaa vaan se myös ymmärretään (Eml. 134).

Ennakkomateriaalina produkti tarjoaakin lukijalle uutta tietoa, joka täydentyy opintojakson luentojen aikana. Lopulta lukijan itsensä on yhdistettävä tieto käytännön poliisityöhön.

Ihannetilanteessa oppija siirtää sopivaa tietoa spontaanisti eikä häntä tarvitse johdatella. Joskus johdattelun avulla siirtovaikutus voi kuitenkin lisääntyä huomattavasti, jos huomio kohdistetaan oikeisiin asioihin oppimisen tai siirron aikana. (Rauste-von Wright et al. 2003, 81.) Oppimisen kannalta tärkeää onkin, että oppija itse löytää tai hänet ohjataan löytämään opittavan kokonaisuuden ydinilmiöt (Eml. 135). Lukumateriaalin vahvennuksien ja infolaatikoiden avulla tehdyillä nostoilla olemme pyrkineet johdattelemaan lukijaa huomioimaan tärkeimmät asiat jo heidän lukiessaan materiaalia ensimmäistä kertaa. Tällöin ydinasioihin on helpompi kiinnittää huomiota myös sitten, kun tietoa tarvitsee vainajakeikalle mentäessä tai siellä oltaessa.

Oppimisen lisäksi lukumateriaalin tulee tukea myös opetussuunnitelmassa määriteltyjen oppimistavoitteiden toteutumista. Poliisi (AMK) -tutkinnon opetussuunnitelman (2024–2026) mukaan kuolemansyyntutkinta on sijoitettu Rikostyyppien erityispiirteitä -osajakson alle. Osajakson suorittamisen jälkeen opiskelijan tulisi esimerkiksi osata suorittaa keskeiset taktiset ja tekniset tutkintatoimenpiteet tutkittavana olevan asian selvittämiseksi sekä käyttää tietojärjestelmiä ohjeiden mukaisesti. Lukumateriaalissamme olemme ottaneet nämä osaamistavoitteet huomioon siten, että poliisilakiperusteiseen kuolemansyyntutkintaan liittyvät tutkintatoimenpiteet on kuvattu tarkasti, kattavasti ja käytännönläheisesti. Lisäksi tietojärjestelmien käyttöön ohjataan valmiilla ja laadukkaalla esimerkki-ilmoituksella, josta on apua myös opintojakson oppimistehtävän suorittamiseen.

2.2 Kuolemansyyntutkinta kirjallisuudessa

Kuolemansyyntutkintaa Suomessa on käsitelty laajasti Kiiskan (2009) teoksessa *Poliisin rooli kuolemansyyntutkinnassa*, jota pidetäänkin aiheen johtavana teoksena. Kiiski kuvaa kirjassaan niin poliisin toimintaa, kuolemanmerkkejä ja kuoleman toteamista kuin erilaisia kuolemantapauksia sekä vammamekanismeja. Monet jo tehdyt opinnäytetyöt pohjaavatkin nimenomaan tähän teokseen. Muita tällaisia puhtaasti kuolemansyyntutkintaan keskittyviä teoksia on varsin heikosti saatavilla. Olemassa olevat teokset keskittyvät usein johonkin tiettyyn erityistekijään, kuten esimerkiksi Erskine ja Armstrong (2021) keskittyessään vesivainajiin.

Kuolemansyyntutkintaa rikosteknisestä näkökulmasta käsitellään kattavasti ja monipuolisesti mutta kuitenkin helpotajuisesti Olssonin ja Kupperin (2013) teoksessa *Grundläggande kriminalteknik*.

Teos onkin ollut erinomainen tuki työllemme niin sisältönsä kuin oppikirjamaisen rakenteensakin puolesta. Kirjoittajat ovat pitkän linjan rikosteknikkoja ja teos seuraa Ruotsin poliisikoulutuksen rikostekniikan opetussuunnitelmaa. Teoksesta on olemassa uudempi vuonna 2021 julkaistu painos, joka kuitenkin lukumateriaalissa käytetyiltä sisällöiltään vastaa täysin vuoden 2013 painosta.

Lukumateriaalimme oikeuslääketieteellisiä osioita varten olemme perehtyneet alan kirjallisuuteen sekä suomen että englannin kielellä. Penttilä et al. (2000) tarjoaa kattavan suomenkielisen katsauksen oikeuslääketieteeseen käsittelemällä niin kuoleman biologisia ja fysiologisia puolia kuin myös esimerkiksi eri vammamekanismeja ja kuolemantyyppien erityispiirteitä. Kirjan kansainvälisenä vastineena ja alan perusteoksena voi pitää Payne-James et al. (2011) kirjoittamaa *Simpson's Forensic Medicine*. Näiden lisäksi tutustuimme myös erityisesti patologisesta näkökulmasta (Saukko & Knight 2016) sekä biologisesta näkökulmasta (Gunn 2009) kirjoitettuihin oikeuslääketieteellisiin teoksiin.

Ursula Vala on toiminut oikeuslääketieteen alalla yli neljännesvuosisadan ajan, kerrotaan hänen vuonna 2022 julkaistun tietokirjansa *Kuoleman monet kasvot* takakannessa. Vala kuvaakin teoksessaan oikeuslääkärin työtä ja siihen liittyviä ilmiöitä kiinnostavasti ja tarkkanäköisesti. Vaikka teoksen tyyli on paikoitellen hyvinkin kaunokirjallinen, on se luokiteltu oikeuslääketieteen tietokirjaksi. Opinnäytetyössämme Valan teosta on käytetty osin vahvistamaan muista lähteistä saadun tiedon ajankohtaisuutta, sillä teos on huomattavasti tuorempi kuin suurin osa muusta oikeuslääketieteellisestä kirjallisuudesta, mutta myös tarjoamaan mielenkiintoisia yksityiskohtia, joita ei ole mainittu muussa löytämässämme lähdekirjallisuudessa.

Oikeuslääketieteellisen kirjallisuuden sekä Valan (2022) tietokirjan lisäksi olemme lukumateriaalissa hyödyntäneet Aikakauskirja Duodecimin lääketieteellisen julkaisusarjan artikkeleita ymmärtääksemme paremmin kuolemansyynselvittämisen tärkeyttä (Karkola & Lalu 1999) sekä kuolintodistuksen kirjoittamiseen liittyviä vaatimuksia ja käsitteitä (Vala 2020).

Opinnäytetyötämme varten tutustuimme myös muihin, aiheesta aiemmin tehtyihin opinnäytetöihin. Kuolemansyyn tutkinnan nykytilasta on tehty useita alueellisia kuvauksia (esim. Niskanen 2022, Rinne 2020, Sälkiö 2020), minkä lisäksi kuolemansyyn tutkinnasta on tehty verkkokurssi (Laakko 2022). Aiheeseen liittyen on lisäksi olemassa opinnäytetöitä vainajan ulkotarkastuksesta (Kivistö 2020; Donoghue & Hirvonen 2023) sekä kuolinviestin toimittamisesta (Helasmäki & Järvinen 2021). Lukumateriaalimuotoinen opinnäytetyömme eroaa edellä esitetyistä tarjoamalla kattavamman yleiskuvan kuolemansyyn tutkinnasta nimenomaan ensipartion näkökulmasta. Aiemmin tehdyt opinnäytetyöt olemme huomioineet ohjaamalla lukijan näiden teosten pariin tarkemman tiedon saamiseksi silloin, kun aihetta omassa työssämme on käsitelty vain yleisellä tasolla.

2.3 Kuolemansyyntutkinnan lainsäädäntöpohja

Varsinaista kuolemansyyntutkintaa sääntelevä lainsäädäntö on vanhaa. Sekä laki kuolemansyyn selvittämisestä (459/1973) että asetus kuolemansyyn selvittämisestä (948/1973) on säädetty 1970-luvulla, eikä lakeihin ole tämän jälkeen tehty merkittäviä muutoksia. Muutostarve on kuitenkin tunnustettu, sillä Sanna Marinin hallituskaudella sosiaali- ja terveysministeriöllä oli käynnissä hanke (STM078:00/2019), jonka tarkoituksena oli valmistella hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain, terveydensuojelulain sekä ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain muuttamisesta. Kyseisen hankkeen hallituksen esityksen luonnoksessa (myöhemmin HE STM078:00/2019) ehdotettiin monenlaisia muutoksia lakiin kuolemansyyn selvittämisestä, joista keskeisimmät liittyvät kuoleman toteamista koskevaan sääntelyyn sekä poliisimiehen ja sairaanhoitajan mahdollisuuteen havainnoida vainajan kuolema siten, että vainaja voitaisiin siirtää suoraan kylmäsäilytystilaan. Lisäksi luonnosehdotuksessa haluttiin selkeyttää eri toimijoiden veloituksia sekä säännöksiä vainajan ruumiin käsittelystä ja säilyttämisestä. Myös ulkomailla kuolleista henkilöistä haluttiin säätää laissa kuolemansyyn selvittämisestä. (HE STM078:00/2019, 1.) Vaikka kyseessä onkin valmisteluasteelle jäänyt muutosehdotusten sarja, pystytään muutosehdotuksia tässä luvussa tarkemmin avaamalla samanaikaisesti sekä esittelemään nykyistä lainsäädäntöä että kuvaamaan lainsäädäntöön kohdistuvia muutospaineita.

Yksi esitysluonnoksen keskeisin muutos oli kuoleman toteamiseen liittyvän sääntelyn tuominen asetuksesta lain tasolle, sillä nykyinen sääntely löytyy sosiaali- ja terveysministeriön asetuksesta kuoleman toteamisesta (27/2004; 2 §). Perustuslakivaliokunta on jo vuonna 2010 todennut, ettei kuoleman toteamisen sääntely asetuksen tasolla ole yhteensopiva perustuslain (731/1999) säännösten kanssa, kun otetaan huomioon, että perustuslain 7 §:ssä säädetään oikeudesta elämään ja 80 §:n 1 momentissa puolestaan siitä, että yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla (PeVL 24/2010 vp). Esitysluonnoksessa ehdotettiin, että kuoleman toteamista koskeva sääntely olisi jatkossa laissa kuolemansyyn selvittämisestä (HE STM078:00/2019, 31).

Monesti kuulee virheellisesti sanottavan, että poliisi totesi henkilön kuolleeksi. Kuten lainsäädäntö tälläkin hetkellä, myös esitysluonnos lähti siitä, että vain lääkäri voisi todeta henkilön kuolleen. Esityksessä kuitenkin ehdotettiin menettelyjä, joiden kautta sekä sairaanhoitaja että poliisimies voisivat tietyissä tilanteissa havainnoida henkilön kuolleen, jolloin vainaja voitaisiin siirtää suoraan kylmäsäilytystiloihin ilman, että lääkäri on suorittanut vainajan ulkotarkastuksen ja todennut tämän kuolleeksi. Tällaisilla menettelyillä olisi haluttu hallita yhteiskunnallisia resursseja järkevämmiin, kun vainajan kanssa ei heti tarvitsisi lähteä lääkärin luokse tai lääkäriä hälyttää paikalle viivytyksettömän kuoleman toteamisen takia. Sairaanhoitajan kohdalla tämä menettely olisi tullut

kyseeseen ainoastaan ennakoituissa kuolemantapauksissa, joissa lääkäri olisi etukäteen ohjeistanut sairaanhoitajan. Kuolemantapauksen jälkeen lääkäriillä olisi ollut kolme vuorokautta aikaa suorittaa vainajan ulkotarkastus sekä kuoleman toteaminen. Poliisimiehen kohdalla olisi edellytetty, että kuolema olisi ilmeinen ruumiin tuhoutumisen tai pitkälle edenneiden kuolemanmerkkien ilmaantumisen takia. Tällöin kuoleman olisi todennut (oikeus-)lääkäri vainajan ulkotarkastusta ja/tai ruumiinavausta suorittaessaan. (HE STM078:00/2019, 20; 46–49.)

Useista esitysluonnoksessa ehdotetuista muutoksista poliisin kannalta mielenkiintoisena esille nousevat myös muutokset, joilla pyrittiin selventämään sitä, milloin kuolemasta pitäisi ilmoittaa lääkäriille ja milloin poliisille – asia, joka nyt jää lainsäädännössä hieman epäselväksi.

Esitysluonnoksessa ehdotettiin, että hoitanut lääkäri ymmärrettäisiin nykykontekstissa yhtä yksittäistä lääkäriä laveammin, ja ilmoitus terveydenhuoltoon olisi kuolemantapauksissa ensisijainen menettelytapa, jolleivät olosuhteet antaisi aiheutta epäillä kuoleman johtuvan muista kuin luonnollisista syistä. Esityksessä ilmoitus kuolemantapauksesta olisikin tehty viivytyksettä ensisijaisesti vainajaa ennen kuolemaa hoitaneelle lääkäriille tai siihen sosiaali- tai terveydenhuollon yksikköön, jossa hoitanut lääkäri olisi toiminut taikka siihen kuntaan tai kuntayhtymään, jonka alueella kuolema tapahtui tai jonka alueella vainajan ruumis oli. Luonnollisissa kuolemantapauksissa ilmoitus poliisille olisi esitysluonnoksen mukaan ollut vasta toissijainen vaihtoehto. (HE STM078:00/2019, 41–42.)

Hallitusneuvos Merituuli Mähkä sosiaali- ja terveysministeriöstä vahvisti tammikuussa 2024 sähköpostitse, ettei edellä kuvattu hanke ole nykyisessä hallitusohjelmassa eikä sen eteneminen nykyisen hallituskauden (2023–2027) aikana tämän takia ole varmaa, vaikka ministeriö katsookin hankkeen edistämisen olevan edelleen perusteltua. Näin ollen tuottamamme lukumateriaali on kirjoitettu nykyisen lainsäädännön mukaisesti, eikä siinä lainsäädäntötyön epävarmuuden vuoksi ole otettu kantaa mahdollisiin tuleviin muutoksiin.

Kuolemansyyntutkinnassa poliisin kannalta merkitykselliseksi lainsäädännöksi muodostuu myös poliisilaki (827/2011), sillä ne poliisin suorittamat kuolemansyyntutkinnat, joihin ei liity rikosepäilyä, toimitetaan poliisilain 6. luvun mukaisena poliisitutkintana. Mikäli kuolemaan liittyy rikosepäily, noudatetaan tutkinnassa esitutkintalain (805/2011) säännöksiä.

Lainsäädäntöä täydentää Poliisihallituksen laatima ohje *Poliisitutkinta kuoleman johdosta* (POL-2023-144489), jonka uusin versio astui voimaan juuri ennen opinnäytetyömme valmistumista maaliskuussa 2024. Verraten ohjetta sen aiempaan versioon (2020/2013/4591) uudessa ohjeessa korostetaan yhteistyön merkitystä (oikeus-)lääkäreiden kanssa, vainajan henkilöllisyyden varmistamisen tärkeyttä sekä kriisiavun tarjoamista vainajan läheisille. Ohjeesta löytyy myös kattavasti tietoa poliisitutkinnan turvaamisesta sekä sähköisten laitteiden ja asiakirjojen

tarkastamista. Ohjetta täydentävät kahdeksan erillistä liitettä, joissa keskitytään esimerkiksi ensipartion toimintaan sekä itsemurhatapauksiin.

3 LUKUMATERIAALIN TOTEUTTAMINEN

3.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallinen opinnäytetyö eli *practice-based thesis* on käytännön toiminnan ohjeistamiseen, opastamiseen, järjestämiseen tai järjeistämiseen pyrkivä työ, jonka tuloksena luodaan jokin työelämää kehittävä prosessi, tuotos tai projekti (Vilkkä & Airaksinen 2004, 9; Haikansalo & Korander 2024, 7). Toiminnallinen opinnäytetyö on usein vuoropuhelua toisten ammattilaisten, asiakkaiden tai käyttäjien kanssa eikä se siis perustu vain tekijöiden omiin tietoihin tai taitoihin. Tästä syystä toiminnallinen opinnäytetyö kasvattaa myös ammatillista joustavuutta, keskustelutaitoja sekä toisten ammattilaisten näkökulmien huomioimista. (Kostamo et al. 2022, 20.)

Opinnäytetyö voi myös olla hankkeistettu, millä tarkoitetaan sitä, että opinnäytetyö on niin sanotusti tilaustyö (Haikansalo & Korander 2024, 9). Tämä opinnäytetyö on toteutettu tilaustyönä ylikonstaapeli Marko Lehtorannan kuolemansyyntutkintaa käsittelevälle opintojaksolle Poliisiammattikorkeakouluun. Opinnäytetyömme produktina on opintojaksolla käytettävä lukumateriaali, joka on tarkoitettu luettavaksi ennen Lehtorannan luennoille osallistumista. Täten lukumateriaali tarjoaa kohderyhmällemme eli Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoille ensikosketuksen kuolemansyyntutkintaan, mutta myös tukee heitä niin opintojakson ajan kuin myöhemmin harjoittelussa sekä työelämässä.

Toiminnallisen opinnäytetyön produkti eli tuotos voi olla esimerkiksi esite, ohjeistus tai opas, palautejärjestelmä, toimintapäivä tai työelämän kurssi (Salonen 2013, 25–26). Halusimmekin toteuttaa materiaalin, jota toisaalta voi kutsua oppaaksi, mutta jossa toisaalta olisi myös luettavaa. Erilaiset verkkokurssit ovat oman kokemuksemme perusteella tällä hetkellä opetusmateriaalina varsin suosittuja, mutta koska olemme itse oppijoina hyötäneet eniten selkeistä ja hyvin kirjoitetuista materiaaleista, halusimme luoda juuri sellaisen. Lisäksi halusimme, että tuotoksesta olisi mahdollista etsiä tarvittavaa tietoa nopeasti myös työelämässä, minkä tekstimuotoinen tiedosto ja sen etsi-toiminto mahdollistavat. Tällaista tiedostoa on mahdollista käyttää myös mobiililaitteella, joten sen lukeminen niin ennen luentoja kuin myöhemmin työelämässäkin on helppoa ja käytännöllistä. Päätöstä produktin muodosta vahvasti entisestään se, että saimme kuulla Poliisiammattikorkeakoulussa olevan kysyntää nimenomaan luettavalle oppimateriaalille. Näillä perusteilla päädyimme kutsumaan produktiamme lukumateriaaliksi.

Ajatuksemme lukumateriaalin muodosta ja rakenteesta pysyivät samana koko toteutuksen ajan, mutta kokonaisuus muotoutui matkan varrella koko ajan käytännönläheisemmäksi.

Lukumateriaalin rakenteella pyrimme siihen, että kokonaisuus etenee loogisesti, jopa kronologisesti, ja että lukijan olisi helppo löytää tarvitsemansa tieto lukematta koko materiaalia uudelleen. Kronologisella rakenteella tarkoitamme sitä, että lukumateriaali alkaa johdattamalla lukijan niin siihen, mitä kuolema on, kuin siihen, mitä kuolemansyynytutkinta ja siihen liittyvä lainsäädäntö pitää sisällään. Tämän jälkeen lukumateriaalissa käsitellään kuolemanmerkit ja kuolematyyppien erityispiirteet, joista siirrytään kohti poliisitehtävää ja poliisin toimintaa vainajapaikalla. Lopuksi lukumateriaalissa käydään läpi kuolemansyynytutkintaan liittyvät paperityöt ja tarjotaan lukijalle esimerkki tutkintailmoituksesta.

3.2 Lukumateriaalin visuaalinen toteutus

Lukumateriaalin visuaalinen ulkonäkö perustuu luvussa *2.1 Lukumateriaali oppimisen tukijana* esitettyyn teoriapohjaan, minkä lisäksi olemme visuaalista toteutusta tehdessämme hyödyntäneet soveltuvilta osin myös informaatiomuotoilun oppeja. Informaatiomuotoilu tarkoittaa tiedon jäsentämistä tavalla, joka tekee sen käyttämisestä tehokasta ja vaikuttavaa (Horn 2000, viitattu teoksessa Koponen et al. 2016, 19). Informaatiomuotoilu keskittyy nimenomaan siihen, kuinka visuaalinen esitystapa on muotoiltu. Olennaista on, että tieto valitaan, järjestetään ja esitetään tavalla, joka huomio kohderyhmän tarpeet. (Koponen et al. 2016, 20). Vaikka informaatiomuotoilu on omimmillaan silloin, kun numeerista tietoa halutaan esittää visuaalisesti, löysimme silti sen kautta toimivia periaatteita myös laadullisen tiedon esittämiseen. Visuaalista ilmettä luodessamme olemme käyttäneet Canva-sivustoa, jonka avulla esimerkiksi valittua värimaailmaa on ollut helppo käyttää kaikissa infolaatikoissa ja muissa graafeissa.

Informaatiomuotoilu sisältää erilaisia ilmenemismuotoja, joista lukumateriaalissa olemme hyödyntäneet esimerkiksi infograafeja sekä typografisia valintoja. Infografiikka tai infograafit ovat luonteeltaan selittäviä ja niiden tehtävänä on välittää ennalta määriteltyä tietoa ihmiseltä toiselle (Koponen et al. 2016, 20). Lukumateriaalissa infograafeina voidaan nähdä esimerkiksi kuolonkankeuden arvioitua kehitystä kuvaava visuaalinen esitystapa (lukumateriaalin s. 12) tai sekundaaristen kuolemanmerkkien kehitysnopeuksia esittävä kuva (lukumateriaalin *Kuva 14*). Lukumateriaalissa käyttämämme ja infolaatikoiksi kutsumamme graafiset tiivistelmät ja nostot puolestaan eivät ole varsinaisia infograafeja. Infolaatikoiden tyyllittelyssä on hyödynnetty syttyvän hehkulampun mukaista piktogrammia eli kuvamerkkiä. Kuvamerkki on valittu kuvaamaan oivaltamista. Sen inspiraationa on toiminut englanninkielinen kielikuva *light bulb moment*, joka voidaan ymmärtää äkillisenä oivaltamisena tai asian ymmärtämisenä. Infolaatikoihin olemmekin valinneet kunkin sivun oleellisimpia asioita, jotka toivomme lukijan oivaltavan ja ymmärtävän.

Produktin pääkirjaintyyliksi valitsimme Arialin, joka on tyyliltään perinteinen groteski. Tällä viitataan päätteettömiin kirjaimiin, jotka sisältävät voimakkaita, orgaanisia muotoja. Perinteisiä groteskeja pidetään informaatiomuotoilun näkökulmasta käyttökelpoisina, sillä ne ovat selkeitä eivätkä niin alttiita sekaannukselle. (Koponen et al. 2016, 274–275.) Lukumateriaalissa on hyödynnetty maltillisesti myös muita groteskiperheen kirjaintyyliä. Toisenlaisena typografisena valintana olemme käyttäneet käsitteiden ja tekstin ydinkohtien vahventamista helpottamaan visuaalisen haun tekemistä. Ihminen näkee kerralla tarkasti ainoastaan hyvin pienen osan koko näkökentästään. Aivojen ylläpitämä visuaalinen yleiskäsitys ympäristöstä ja sen keskeisistä piirteistä toimii eräänlaisena hakemistona, josta katsetta kohdistamalla ihminen pystyy hakemaan visuaalista tietoa tarkan näön alueelta. (Eml. 83–84.) Tietyt ympäristöstä esiin nousevat visuaaliset piirteet, kuten liike tai muoto- ja väripiirteet kiinnittävät huomion jopa jokseenkin tiedostamatta ja vaivatta (Eml. 89). Juuri tätä ilmiötä olemme vahvennuksilla hakeneet: Vahvennetut tekstit nousevat vaivattomasti lukumateriaalin sivuilta esiin, ja lukijan katse hakeutuu niihin lähes automaattisesti. Tärkeimmät asiat siis suorastaan kutsuvat lukijaa luokseen.

Valitsimme työhömmme sinisen värimaailman, jota käytetään lukumateriaalin otsikoissa, vahvennuksissa, kuvateksteissä sekä kuvituksissa. Sininen värimaailma valittiin tuotteeseen osaltaan siksi, että väri on Suomessa laajasti poliisin käyttämä, mutta myös siksi, että sininen väri yhdistetään luotettavuuteen ja laatuun (Peterson & Cullen 2000, viitattu teoksessa Laine 2011, 11). Sinisen värimaailman valintaa tuki myös tieto siitä, että henkilöillä, joilla on värinäön poikkeamaa, pystyvät yleensä erottamaan sinisen sävyt. Tritanopiasta eli sinistä väriä koskettavasta värisokeudesta kärsii hyvin marginaalinen osa väestöstä. (Koponen et al. 2016, 101–102.)

Kaikista visuaalisista elementeistä kiistatta tärkeimpiä lukumateriaalissamme ovat kuitenkin tarkat ja havainnollistavat valokuvat: kuolemansyöntutkinnassa tarvitaan tarkkaa tietoa siitä, miltä vainajassa tapahtuvat muutokset näyttävät tai voivat näyttää. Lukumateriaaliin onkin liitetty kuvia vainajista, jotta kokonaisuus on mahdollisimman havainnollistava. Kuvia on pyritty käyttämään harkiten siten, että ne havainnollistavat tarvittavia ilmiöitä mutta eivät tee kokonaisuudesta turhan sirpaleista tai vie huomiota teoriasisällöltä. Kuvat olemme saaneet Sisä-Suomen poliisilaitoksen alueella eri aikaan ja eri tehtävissä työskenteleviltä poliiseilta ja niiden käyttöön on haettu Sisä-Suomen poliisilaitoksen lupa. Kuvia on rajattu sekä käsitelty tunnistettavia yksityiskohtia häivyttämällä sen varmistamiseksi, etteivät kuvissa esiintyvät vainajat ole niistä tunnistettavissa.

3.3 Tiedonhaku ja haastattelut

Etsiessämme substanssikirjallisuutta kuolemansyöntutkinnasta keväällä 2023, käytimme Poliisiammattikorkeakoulun kirjaston kuratoitua valikoimaa hyödyntäen asiasanoja *kuolemansyöntutkinta* ja *oikeuslääketiede*. Opinnäytetyön tarkoituksen ollessa kuvata nimenomaan

kuolemansyyntutkinnan nykytilaa, halusimme keskittyä mahdollisimman tuoreisiin julkaisuihin alan perusteoksia kuitenkin unohtamatta. Oikeuslääketieteellisen materiaalin osalta tutustuimme myös oikeuslääketiedettä opettavan Helsingin yliopiston kirjastosta löytyvään oikeuslääketieteelliseen valikoimaan. Oikeuslääketieteellisten osioiden kohdalla pystyimme hyödyntämään kansainvälistä kirjallisuutta, joskin termistön oikeellisuuden vuoksi olemme käyttäneet näitä teoksia pääasiassa tukemaan ja täydentämään Penttilä et al. (2000) suomenkielisen perusteoksen tietoja. Kuolemansyyntutkinta itsessään on puolestaan niin tiukasti kansallisen lainsäädännön määrittelemää, ettei tähän aiheeseen liittyen tuntunut perustellulta nojautua ulkomailta julkaistuun kirjallisuuteen. Korkeakoulukirjastojen lisäksi olemme tiedonhankinnassa hyödyntäneet myös Lääketieteellisessä Aikakauskirja Duodecimissa julkaistuja artikkeleita sekä haastatteluin kerättyä tietoa kuolemansyyntutkinnan nykytilasta.

Kuolemansyyntutkinnan käytäntöjen nykytilan selvittämiseksi halusimme haastatella kuolemansyyntutkintaa tekeviä poliiseja, koska vuoropuhelu asiantuntijoiden kanssa voi toiminnallisessa opinnäytetyössä olla niin aiheen lähtökohta kuin tutkimuksellisen kehittämisen kohdekin (Kostamo et al. 2022, 21). Haastattelu muistuttaa usein spontaania keskustelua, mutta eroaa tällaisesta siinä, että haastattelija pyrkii saamaan tietoa jostain asiasta, minkä vuoksi hän tekee kysymyksiä ja aloitteita, ohjaa keskustelua ja kannustaa haastateltavaa vastaamaan. Lisäksi tilanteen institutionaalisuutta korostaa se, että keskustelu usein tallennetaan ja haastattelija tekee muistiinpanoja. (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 47.) Haastatteluilla halusimme ensisijaisesti selvittää, mitä harjoittelun aloittavan poliisiopiskelijan toivotaan tietävän ja osaavan aiheeseen liittyen. Lisäksi halusimme kuulla kokemuksia kuolemansyyntutkinnassa ja tutkinnan miljöössä tapahtuneista mahdollisista muutoksista Kiiskan (2009) teoksen toisen painoksen julkaisun jälkeen.

Eskola ja Suoranta (2001, 86) erottelevat puolistrukturoidun haastattelun ja teemahaastattelun omiksi käsitteikseen: Puolistrukturoiduissa haastatteluissa kysymykset ovat samat kaikille haastateltaville, mutta kysymyksiin ei anneta valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltava saa vastata omin sanoin. Teemahaastatteluissa puolestaan haastattelun teema-alueet on etukäteen määrätty, mutta niissä ei käytetä tarkkoja kysymyksiä, ja käsiteltävien teemojen järjestys ja laajuus voi vaihdella. Vilka (2005, 101) sen sijaan toteaa, että teemahaastattelusta käytetään myös nimitystä puolistrukturoitu haastattelu. Tällä perusteella voinee sanoa, että opinnäytetyötämme varten tekemämme haastattelut olivat teemahaastatteluja, sillä olimme kyllä suunnitelleet valmiiksi kysymykset (*Liite 1*), jotka lähetimme haastateltaville etukäteen, mutta valmiista kysymyksistä huolimatta käsiteltävien asioiden järjestys ja laajuus vaihtelivat tekemissämme haastatteluissa. Lisäksi haastattelut etenivät keskustelunomaisesti, mikä poiki myös lisäkysymyksiä ja osoitti meille useita uusia näkökulmia.

Toukokuussa 2023 haastattelimme kuolemansyyntutkintaa tekeviä poliisihenkilöitä Helsingin ja Sisä-Suomen poliisilaitoksilla: vanhempia rikoskonstaapeleita Kristiina Mikkilää ja Sini Kallijärveä Helsingissä sekä rikoskomisario Ona Auteretta Tampereella. Tiedossamme oli, että kuolemansyyntutkinta Helsingissä on eriytyneempää kuin muualla Suomessa, joten katsoimme näiden kahden laitoksen näkökulman tarjoavan riittävän pohjan kuolemansyyntutkinnan nykytilan selvittämiseksi. Haastateltavat valikoituivat olemassa olevien kontaktien kautta: Rikoskomisario Autereen olimme tavanneet kuolemansyyntutkinnan luennoilla sekä Poliisiammattikorkeakoululla järjestetyillä DVI (*Disaster Victim Identification*) -päivillä. Kontaktimme KRP:ssä puolestaan osasi ohjata meidät ottamaan yhteyttä Helsingissä toimivaan, kuolemansyyntutkintaan keskittyneeseen väkivallan tutkintaryhmään. Yhteydenottomme perusteella vanhemmat rikoskonstaapelit Mikkilä ja Kallijärvi suostuivat haastateltaviksi opinnäytetyötämme varten.

Lähetimme kysymykset haastateltaville etukäteen, mutta toteutimme varsinaiset haastattelut kasvotusten. Nauhoitimme haastattelut haastateltavien luvalla, jotta käsiteltyihin aiheisiin oli mahdollista palata kirjoitusprosessin aikana: haastatteluiden pääasiallinen tarkoitus oli ohjata lukumateriaalin sisältöä ja rajausta eikä tuottaa sisältömateriaalia, joskin nykyisiä toimintamalleja ja käytäntöjä on esitelty paikoin haastatteluiden perusteella. Haastatteluista ei litteroitu ja tallenteet tuhottiin opinnäytetyön valmistuttua. Haastatteluista saamamme tiedon perusteella saimmekin apua lukumateriaalin rajaukseen sekä paljon arvokasta tietoa siitä, mitä vainajatehtävällä on osattava tehdä ja huomioida.

Haastateltavien tiedot eivät ole osana lukumateriaalia eikä haastatteluihin siten ole lukumateriaalissa myöskään viitattu tarkasti. Myöskään Helsingin ja Sisä-Suomen poliisilaitosten välillä kuolemansyyntutkinnan käytännöissä ei ollut niin huomattavia eroja, että olisi tarvinnut eritellä, kummanko alueen haastattelusta mikäkin tieto oli peräisin. Ainoa kaupunkikohtainen ero on mainittu lukumateriaalin luvussa 4.7. *Vainajan siirtäminen ja omaisuudesta huolehtiminen*, jossa myös todetaan, että oman laitoksen tarkemmat käytännöt tulee ottaa huomioon.

3.4 Opinnäytetyön aikataulu ja työn eteneminen

Saimme ajatuksen opinnäytetyöhömmme syksyllä 2022. Kuten tässä raportissa on jo mainittu, suunnittelimme tuolloin tekevämme Kiisken (2009) *Poliisin rooli kuolemansyyntutkinnassa* -teoksesta päivitetyn version, joka meidän oli tarkoitus saada valmiiksi ennen työharjoittelun alkua eli heinäkuuta 2023. Osallistuimme opinnäytetyöseminaariin tavallista opintosuunnitelmaa aiemmin, jotta aikataulumme olisi mahdollista toteuttaa. Tästä syystä saimme kevään 2023 aikana kirjoitusprosessin käyntiin, tutkimusluvan työllemme sekä jonkin verran vertaispalautetta ja siten uusia näkökulmia: meitä esimerkiksi kehoitettiin huomioimaan omaisten rooli vainajakeikoilla, joten osasimme lisätä haastatteluihimme kysymyksiä aiheeseen liittyen. Opinnäytetyöseminaaria varten

suunnittelimme kevään aikana myös lukumateriaalimme visuaalisen ilmeen, josta saimmekin jo tuolloin runsaasti kiitosta. Koska meillä tuossa vaiheessa oli varsin vähän sisältöä työssämme, halusimme osoittaa seminaarin osallistujille, mitä tarkoitimme työn visuaalisuudella ja helppolukuisuudella.

Haastattelut toteutimme toukokuussa 2023, ja varsinkin toinen niistä ohjasi meitä rajaamaan työtämme varsin merkittävästi. Työ rajautui ensipartionäkökulmaan eli siihen, mitä ensimmäisen vainajatehtävälle saapuvan poliisipartion tulisi osata ja muistaa tehdä. Rajauksesta huolimatta työmme pitäytyi lukumateriaalina sen sijaan, että siitä olisi tullut jonkinlainen ensipartion ohje, sillä työn lähtökohtana on koko ajan ollut ajatus materiaalista kuolemansyyntutkinnan luennoille Poliisiammattikorkeakouluun. Tästä syystä työssä on käsitelty melko laajasti myös kuolemansyyntutkintaan liittyvää lainsäädäntöä sekä esimerkiksi määritelty aiheeseen liittyviä käsitteitä.

Aiheen tarkka rajautuminen haastatteluiden jälkeen selkeytti työtä ja samalla helpotti sen jatkamista, kun työn toteutus ei enää tuntunut niin valtavalla. Ymmärsimme kuitenkin, ettei alkuperäinen aikataulumme ollut realistinen laadukkaan lukumateriaalin tuottamiseen. Päätimme, että työ valmistuisi vasta seuraavana vuonna, kun olisimme myös itse saaneet konkreettista kokemusta kuolemansyyntutkinnasta työharjoittelumme aikana. Päätöstä tuki myös tieto siitä, että pääministeri Sanna Marinin hallituskaudella oli ollut käynnissä hanke (STM078:00/2019) kuolemansyyn selvittämistä koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. Halusimme seurata, kuinka pääministeri Petteri Orpon hallitus asiaan suhtautuisi, sillä emme halunneet luoda materiaalia, jossa olisi vanhentunutta tietoa jo julkaisuhetkellä.

Tammikuussa 2024 saimme tietää, ettei lainsäädäntöhanke toistaiseksi etene, joten jatkoimme lukumateriaalin kirjoittamista vallitsevan lainsäädännön mukaisesti. Työharjoittelun keskelle osunut ja opintoihimme kuuluva kolmeviikkoisjakso oli meille erinomaista kirjoitusaikaa, kuten olimme suunnitelleetkin. Kolmen viikon aikana saimme lukumateriaalin sellaiseen kuntoon, että se oli mahdollista lähettää esilukijoille ja opinnäytetyömme ohjaajille luettavaksi palautetta varten. Esilukijoiksi valikoimme henkilöitä, joilla olisi substanssiosaamista aiheesta: pitkän uran kuolemansyyntutkinnan parissa tehneen rikoskomisarion sekä lääkäritaustaisen poliisiopiskelijan. Saimme myös Sisä-Suomen poliisilaitokselta esimerkin hyvin kirjoitetusta kuolemansyyntutkinnan tutkintailmoituksesta, jota käytimme pohjana kirjoittaessamme esimerkki-ilmoitusta lukumateriaaliimme. Saamaamme ilmoitusta on ainoastaan mukailtu sen varmistamiseksi, että kaikki tarvittavat tiedot tulevat omassa esimerkki-ilmoituksessamme mainittua. Lukumateriaalissa esitetyt tutkintailmoituksen tiedot ovat poliisilaitosta myöten täysin fiktiivisiä.

Helmikuun 2024 alussa lähetimme Sisä-Suomen poliisilaitokselle hakemuksen saadaksemme käyttää heidän valokuviaan lukumateriaalissamme. Esilukijoilta saamamme palautteen perusteella saimme hiottua työtämme entistäkin käytännönläheisemmäksi ja osasimme ottaa huomioon pienetkin asiat, kuten lainsäädännöllisten ja lääketieteellisten käsitteiden ja ilmaisujen oikeaoppiset sanamuodot. Palautevaiheessa saimme erityiskiitosta lukumateriaalimme ulkoasusta, helppolukuisuudesta sekä käytännönläheisyydestä – onhan niin sanottujen tavallisten kuolemien tutkiminen poliisin perustyötä, ja kun perusteet ovat hallussa, on mahdollista huomata myös normaalia poikkeavia asioita. Kuun lopulla Poliisihallitus julkaisi uuden poliisitutkintaa kuoleman johdosta käsittelevän ohjeen (POL-2023-144489), joka tuki haastatteluista saamaamme tietoa. Varmistimme, että työmme oli uuden ohjeistuksen mukainen ja näin ollen mahdollisimman ajantasainen.

Lopullisen muotonsa produktimme sai maaliskuussa 2024, kun pääsimme lisäämään sinne aiemmin hankkimamme ja meille lupahakemuksen perusteella myönnetty valokuvat. Valokuvat käsiteltiin tarkasti vainajien anonymiteetin varmistamiseksi. Ennen opinnäytetyön palauttamista halusimme kerätä siitä myös palautetta varsinaiselta kohdeyleisöltämme. Tätä prosessia on kuvattu tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

3.5 Produktin testaus ja palautteen kerääminen

Ennen produktin palauttamista pidimme tärkeänä, että testaisimme sen käytettävyyden luetuttamalla sen kohderyhmäämme kuuluvilla opiskelijoilla. Tavoitteenamme oli löytää 2–3 opiskelijaa, jotka lukisivat produktimme ja antaisivat siitä palautetta. Sopivien henkilöiden tavoittamiseksi lähetimme viestin Poliisiammattikorkeakoulun luokka- ja kurssipuheenjohtajista koostuvaan Whatsapp-ryhmään, sillä ryhmä tavoittaa kaikki eri vaiheissa opintojaan olevien kurssien puheenjohtajat, jotka myös pystyisivät välittämään viestiä eteenpäin oman kurssinsa opiskelijoille. Viestissä esittelimme lyhyesti produktiamme ja kerroimme etsivämme vapaaehtoisia henkilöitä, jotka pystyisivät sitoutumaan produktimme lukemiseen ja kommentointiin annetussa aikataulussa. Tärkein kriteeri oli, ettei henkilö olisi vielä osallistunut kuolemansyyntutkintaa käsittelevälle opintojaksolle eikä siten olisi vielä kovinkaan perehtynyt produktimme aiheeseen. Vapaaehtoisille lupasimme korvauksena ilmaisen lounaan Poliisiammattikorkeakoulun ruokalassa, joka sittemmin heidän suostumuksellaan muutettiin ravintolan kassateknisistä syistä 5 euron lahjakortiksi koulun kahvilaan. Vapaaehtoisia ilmoittautui lopulta viisi. Näistä yksi opiskelija oli opiskellut Poliisiammattikorkeakoulussa yhden periodin, kaksi opiskelijaa kaksi periodia ja loput kaksi opiskelijaa kolme periodia. Kukaan vapaaehtoisista ei siis ollut vielä osallistunut 4. periodissa järjestettävälle kuolemansyyntutkinnan opintojaksolle.

Opiskelijoita ohjattiin antamaan yleispalautteen ohella palautetta produktin visuaalisesta ilmeestä, minkä lisäksi toivoimme heidän nostavan esille asioita, jotka jäivät heitä produktia lukiessa mietityttämään. Tiedostimme, että paneuduttuamme aiheeseen varsin syvällisesti vuoden ajan, emme enää välttämättä itse huomaisi asioita, jotka asiaan perehtymättömälle tuntuisivat vieraalta, ja toivoimme opiskelijoiden nostavan tällaiset epäkohdat tietoisuuteemme. Visuaalisesta ilmeestä saimme seuraavaa palautetta:

"Materiaali oli visuaalisesti todella helppo lukuista, tuli mieleen ala-asteen oppikirjat (siis vain hyvällä tavalla!). Sininen väri on neutraali itsessään, joka rauhoittaa materiaalin ilmettä näinkin vakavasta aiheesta. Tykkäsin siitä, miten olitte selkeästi boldanneet tärkeimmät termit ja niiden määritelmät olivat tiiviit."

"Visuaalinen ilme oli mielestäni hyvä ja selkeä. Havainnollistavat kuvat, tekstin vahvennukset sekä tiivistelmät tuovat mielenkiintoa ja helpotusta asian lukemiseen."

"Ulkoasu oli erinomainen. Pidin erityisesti "kuplista" joissa oli tärkeitä asioita korostettuna. Samalla myös lukukokemusta helpotti tummennetut tekstit."

"Oppikirjamaisuus hyvästä - tekstien korostus, infolaatikat, suoria linkkejä toisiin töihin selventämään ja antamaan lisätietoa."

"Visuaalisuudesta plussaa, kuvat ja pienet infoboxit olivat tosi hyviä ja havainnollistavia. Oli myös kiva, että kuvat olivat oikeasti ihan hyvälaatuisia (mikä ei ole itsestäänselvyys)."

Kysyttäessä asioita, jotka jäivät opiskelijoita mietityttämään, nosti yksi opiskelijoista esille kysymyksiä kotietsintäpöytäkirjan ja -määräyksen tarpeesta sekä olosuhteista, joissa ruumis voi samanaikaisesti sekä kuivua että mädäntyä. Toinen opiskelija esitti tarkentavan kysymyksen kuolonkankeuden kehittymisestä kylmissä olosuhteissa. Kävimme kysymysten pohjalta produktin vielä uudelleen läpi ja tarkensimme kohtia, jotka olivat jääneet lukijoille epäselviksi. Yksi opiskelijoista teki myös tärkeän huomion nostaessaan esille sen, ettei käsitettä sekundaariset kuolemanmerkit ollut avattu, kun käsitettä oli ensimmäisen kerran käytetty puhuttaessa edellytyksistä, jolloin lääkäri voi todeta henkilön kuolleeksi. Lisäsimmekin tähän kohtaan viittauksen myöhempään lukuun, jossa käsitettä avataan laajemmin.

Yleiskommentit produktista olivat kaikilta opiskelijoilta positiivisia. Niissä toistuivat lukemisen helppous ja selkeys sekä aiheen mielenkiintoisuus:

"Kokonaisuutena materiaalista jäi positiivinen kuva: informaatio oli helppolukuista ja havainnoivia keinoja oli käytetty runsaasti."

”Overall todella hyvin toteutettu opinnäytetyö! Kuten lopussa on mainittu uskon (ainakin omalla kohdalla) että materiaaliin on helppo palata ja siitä löytää juuri olennaisimmat asiat kuolemansyöntutkintaan ja siihen liittyviin asioihin.”

”Kokonaisuutena tosi hyvä työ, ja kokisin hyvänä materiaalina opetukseen. Koska tieto on ajantasaista ja kattavaa, vois olla hyvä ennakkomateriaali kurssille.”

4 LOPUKSI

4.1 Eettisyys ja luotettavuus

Kaikilla tieteenaloilla tutkijaa ohjaavat kolme yleistä eettistä perustetta, jotka ovat seuraavat: tutkija kunnioittaa tutkittavien henkilöiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta; tutkija kunnioittaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä sekä luonnon monimuotoisuutta ja tutkija toteuttaa tutkimuksensa siten, ettei tutkimuksesta aiheudu tutkimuskohteille merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja. (Kohonen et al. 2019, 7.) Haastateltaville onkin annettava selkeät ja yksiselitteiset tiedot tutkimuksesta ja haastattelusta (Ranta & Kuula-Luumi 2017, 415), mikä opinnäytetyömme tapauksessa toteutettiin ottamalla haastateltaviin sähköpostitse yhteyttä. Sähköpostin liitteenä oli saatekirje haastateltavalle (*Liite 2*) sekä tietosuojainformaatio (*Liite 3*). Haastateltavien tietoja ei rekisteröity ja heidät on nimetty tässä raportissa heidän omalla suostumuksellaan. Lukumateriaalissa haastateltavia ei ole nimeltä mainittu, sillä haastatteluihin ei ole ollut tarpeen viitata sellaisinaan.

Suurin eettisyyttä koskettava kysymys opinnäytetyössämme linkittyi tarpeeseen havainnollistaa kuolemanmerkkejä vainajakuvien avulla. Kiiskan (2009) teos oli osoittanut meille, kuinka tärkeitä havainnollistavat kuvat asiaan perehtymättömille ovat. Saimme lukumateriaalissa käytetyt kuvat Sisä-Suomessa eri aikoina ja eri tehtävissä toimineilta poliiseilta ja haimme niiden käyttöön asianmukaisen luvan. Eettisyys kuvien käytössä korostui sen varmistamisella, etteivät vainajat olisi kuvista tunnistettavissa eivätkä kuvat näin ollen voisi aiheuttaa vahinkoa tai mielipahaa esimerkiksi vainajien omaisille. Kuvista on rajattu yksityiskohtia pois tunnistamisen estämiseksi ja niitä on käytetty ainoastaan tiettyä, perusteltavissa olevaa tarkoitusta varten. Vainajien henkilöllisyydet tai heidän kuolemiinsa liittyvät yksityiskohdat eivät ole olleet opinnäytetyön tekijöiden tiedossa.

Lukumateriaalimme luotettavuuden varmistamiseksi olemme käyttäneet sen lähteenä kunkin alan johtavia teoksia sekä haastatelleet asiaan perehtyneitä poliiseja. Valmiin tuotoksen olemme luetuttaneet kokeneiden poliisien lisäksi myös esimerkiksi lääketieteen ja suomen kielen asiantuntijoilla varmistaaksemme sen ajantasaisuudesta ja oikeellisuudesta.

4.2 Itsearviointi ja SWOT-analyysi

SWOT-analyysillä arvioidaan perinteisesti organisaation vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia sekä uhkia, mutta sen käytettävyys soveltuu myös tuotteen aseman arviointiin (Lindroos & Lohivesi 2010, 219). Olemmekin hyödyntäneet SWOT-analyysiä itsearviointimme pohjana arvioidessamme opinnäytetyönä toteutetun tuotteen eli lukumateriaalin onnistumista (Kuva 1).

Kuva 1: SWOT-analyysi lukumateriaalista

Hyödyntämällä SWOT-analyysiä näemme, että lukumateriaalilla on runsaasti vahvuuksia ja mahdollisuuksia, mutta myös joitain heikkouksia sekä uhkia, joihin tulee lukumateriaalin jalkauttamisessa kiinnittää erityisesti huomiota. Lainsäädäntömuutoksiin olemme pystyneet varautumaan ennalta perehtymällä kattavasti suunniteltuun lakiuudistukseen, jolloin tuotteen päivittäminen uudistuksen toteutuessa olisi suhteellisen vaivatonta. Luennoitsijan sitouttamista tuotteen käyttöön olemme puolestaan edistäneet pitämällä kuolemansyyn tutkimuksen opintojakson opettajan ylikonstaapeli Marko Lehtorannan informoituna koko luomisprosessin ajan ja pyytämällä häneltä useaan otteeseen tuotteen palautetta. Valmiiseen tuotteeseen Lehtoranta onkin kertonut olevansa tyytyväinen ja hän aikoo ottaa sen opetuskäyttöön syksyllä 2024.

Produktin itsenäisen arvioinnin lisäksi lukumateriaalia on perusteltua verrata myös edeltäjäänsä, Kiisken (2009) julkaisemaan teokseen *Poliisin rooli kuolemansyöntutkinnassa*, joka nykyisin toimii Poliisiammattikorkeakoulun kuolemansyöntutkintaa käsittelevän opintojakson oppimateriaalina. Kiisken kattavan perusteoksen heikkous on tiedon osittaisessa vanhentumisessa: toisen painoksen julkaisuajankohdan jälkeen sekä esitutkinta- että poliisilakia on uudistettu, minkä lisäksi poliisin työympäristössä on ehtinyt 15 vuoden kuluessa tapahtua muutoksia: ihmisten elämä on enenevässä määrin siirtynyt verkkoon ja sähköisiin viestimiin. Opinnäytetyönä toteutettu lukumateriaali vastaa tähän heikkouteen tarjoamalla ajankohtaisen, viimeisimpiin lakeihin ja ohjeistuksiin perustuvan kuvauksen kuolemansyöntutkinnasta 2020-luvulla. Se myös eroaa edeltäjästään aihepiirin tiiviimmällä rajaamisella sekä hyödyntämällä visuaalisia toteutuksia oppimisen tukena. Lukumateriaali hyödyntää myös erilaista kokemusasiantuntijuutta Kiisken teokseen verrattuna: vaikka kokemuksemme kuolemansyöntutkinnasta on vielä vähäistä ja aihetuntemuksemme perustuu vahvasti kokeneemmilta keräämäämme tietoon, olemme pystyneet lukumateriaalissa vastaamaan niihin kysymyksiin, jotka meitä itseämme Poliisiammattikorkeakoulun luennoilla pohdituttivat. Nyt toteutettu lukumateriaali täydentääkin alan johtavaa teosta ollen kuitenkin rajauksiensa ja tyylittelynsä puolesta itsenäinen tuotos.

Produktin lisäksi on mielekästä arvioida myös opinnäytetyön kirjoitusprosessin onnistumista. Kahden tekijän opinnäytetyössä oman haasteensa luo kirjoitustyön jakaminen tarkoituksenmukaisella tavalla sekä sen varmistaminen, ettei kummallekaan jää osaamispuutteita aiheen saralta. Aluksi jaoimmeikin aihealueita keskenämme siten, että toinen keskittyi lainsäädännölliseen puoleen ja toinen oikeuslääketieteelliseen puoleen. Kun nämä teemat sitten yhdistyivät käytännön kuolemansyöntutkintaa kuvatessa, osallistuivat molemmat tekijät alalukujen kirjoittamiseen. Vaikka kirjoitustyö oli alkuvaiheessa tällä tavalla jaettu, pidimme huolen siitä, että molemmat perehtyivät kaikkiin lukumateriaalissa käsiteltyihin asioihin. Tällä tavalla pystyimme koko kirjoitusprosessin ajan käymään vuoropuhelua lukumateriaalin sisällöstä. Tekstien valmistuttua kävimmekin sekä varsinaisen produktin että siitä tehdyn raportin yhdessä läpi virke virkkeeltä varmistuen näin siitä, että opinnäytetyö kokonaisuudessaan vastaa molempien osaamista ja ymmärrystä aiheesta. Onnistuimme näin toimimalla välttämään ne sudenkuopat, joita muuten olisi helposti voinut syntyä: eri kirjoittajien kirjoittamia osioita ei pysty tekstistä erottamaan eikä kummankaan oppimiseen jäänyt puutteita.

Tavoitteemme oli alun perin saada opinnäytetyö valmiiksi ennen heinäkuuta 2023, jolloin työ olisi valmistunut ennen työharjoittelumme alkua. Jälkikäteen arvioiden tällainen aikataulu oli liian kunnianhimoisen ja olemmekin tyytyväisiä, ettemme pitäytyneet alkuperäisessä aikataulussa. Venyttämällä opinnäytetyöprosessia ehdimme panostaa kirjoitustyöhön huomattavasti paremmin, minkä lisäksi saimme työharjoittelun kautta myös omakohtaista osaamista aiheesta. Ehdimme

myös pyytää lukumateriaalista palautetta useilta eri tahoilta, mikä varmisti, että lukumateriaali varmasti vastaa tarvettaan ja palvelee käyttäjiään. Suurin hyöty aikataulusta poikkeamisessa saavutettiin kuitenkin sen myötä, että kirjoitusprosessimme oli vielä kesken, kun Poliisihallitus julkaisi uuden *Poliisitutkinta kuoleman johdosta* -ohjeen (POL-2023-144489) helmikuun lopulla 2024. Näin pystyimme huomioimaan päivitetyn ohjeen ja tätä kautta varmistamaan, että lukumateriaalimme on varmasti ajantasainen ja viimeisimpien ohjeistusten mukainen.

Opinnäytetyöprosessin aikana olemme pystyneet tuottamaan tarkoin rajatun lukumateriaalin, joka sekä sisällöltään että visuaaliselta ilmeeltään palvelee kohderyhmäänsä. Lukumateriaalista saamamme palautteen perusteella katsomme saavuttaneemme ne tavoitteet, joita työllemme asetimme: lukumateriaalimme on rajaukseltaan selkeä, helppolukuinen, oppimista tukeva ja visuaalisestikin lukijaa miellyttävä.

4.3 Jatkotutkimus

Oman opinnäytetyömme keskittyessä nimenomaan poliisilain mukaisena poliisitutkintana toteuttavaan kuolemansyyn selvittämiseen jää Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoiden etukäteisperehtyneisyys henkirikostutkintaan varsin kapeaksi. Katsommekin, että lukumateriaaliamme vastaava, esitutkintalain mukaiseen kuolemansyyn selvittämiseen perustuva tuotos voisi tulevaisuudessa palvella poliisiopiskelijoita avaamalla myös tätä puolta heille. Tällaisessa materiaalissa voitaisiin avata tarkemmin esimerkiksi oikeuslääketieteellistä ruumiinavausta sekä rikosteknisen paikkatutkinnan ja kuulusteluiden merkitystä nimenomaan henkirikostutkinnan näkökulmasta.

LÄHTEET

- Bransford, J. D., Brown, A. L., Cocking, R., Donovan, M. S. & Pellegrino, J. W. (toim.) 2004: Miten opimme. Aivot, mieli, kokemus ja koulu. Suom. Penttilä, A. Laajennettu painos. Juva, WS Bookwell Oy.
- Donoghue, M-E. & Hirvonen, J. 2023: Kuolemansyyntutkinnan koulutusvideo ensipartiolle: vainajan ulkoinen tarkastus. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.
- Erskine, K. & Armstrong, E. 2021: Water-related Death Investigation. 2. painos. Boca Raton, CRC Press.
- Eskola, J. & Suoranta J. 2001/ 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä, Gummerus kirjapaino Oy. 5. painos.
- Gunn, A. 2009: Essential Forensic Biology. 2.painos. Chichester, John Wiley & Sons Ltd.
- Haikansalo, A. & Korander, T. 2024: Poliisi (AMK) -opinnäytetyön ohje. Poliisiammattikorkeakoulu.
- Helasmäki, R. & Järvinen, M. 2021: Opas kuolinviestin viemisestä. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.
- Karkola, K. & Lalu, K., 1999: Miksi kuolemansyyt on selvitettävä? Duodecim 115, 1521–1523.
- Kiiski, K. K. 2009: Poliisin rooli kuolemansyyntutkinnassa. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat. Tampere, Juvens Print.
- Kivistö, M. 2020: Vainajan ulkoisen tarkastuksen tekeminen. Poliisin tukidokumentti vainajan ulkoisen tarkastuksen tekemiseen. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.
- Kohonen, I. & Kuula-Luumi, A. & Spoof, S.-K. 2019: Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Helsinki, Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- Koponen, J., Hildén, J. & Vapaasalo, T. 2016: Tieto näkyväksi. Helsinki, Aalto yliopisto.
- Kostamo, P. & Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2022: Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Tallinna, AS Printon.
- Laakko, H. 2022: Kuolemansyyntutkinta-verkkokurssi. Poliisi (AMK) -opiskelijoille suunnattu verkkokurssi kuolemansyyntutkinnasta. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

- Laine, L. 2011: Värien viestit. Värien tehokas käyttö informaation välityksessä. Tampereen ammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.
- Lindroos, J-E. & Lohivesi, K. 2010: Onnistu strategiassa. Helsinki, Alma Talent.
- Lonka, K. 2014: Oivaltava oppiminen. Helsinki, Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Mähkä, M. 2024: Hallitusneuvos. Sähköposti 16.1.2024.
- Niskanen, M. 2022: Kuolemansyyntutkinta luonnollisissa kuolemantapauksissa Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen alueella. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.
- Olsson, J. & Kupper, T. 2013: Grundläggande kriminalteknik. 2. painos. Tukholma, Elanders AB.
- Payne-James, J. & Jones, R. & Karch, S. & Manlove, J. 2011/1947: Simpson's Forensic Medicine. 13. painos. Lontoo, Hodder Arnold.
- Penttilä, A. & Hirvonen, J. & Saukko, P. & Karhunen, P.J. & Vuori, E. 2000: Oikeuslääketiede. Helsinki, Kustannus Oy Duodecim.
- Poliisiammattikorkeakoulu 2024: Poliisi (AMK) -tutkinnon opetussuunnitelma (180 op) 2024–2026.
- Ranta, J. & Kuula-Luumi, A. 2017: Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa Hyvärinen, M.; Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) 2017: Tutkimushaastattelun käsikirja. Tallinna, Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, 413–426.
- Rauste-von Wright, T., von Wright, J. & Soini, T. 2003: Oppiminen ja koulutus. Juva: WS Bookwell Oy
- Reder, L. M. & Anderson J. R. 1980: A Comparison of Texts and Their Summaries: Memorial Consequences. Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior 19, 121–134.
- Rinne, J. 2020: Kuolemansyyntutkinta Lounais-Suomessa. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2017: Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Hyvärinen, M.; Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) 2017: Tutkimushaastattelun käsikirja. Tallinna, Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, 46–83.
- Salonen, K. 2013: Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön – Opas opettajille, opiskelijoille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72, Tampere, Juvenes print Oy.

Saukko, P. & Knight, B. 2016: Knight's Forensic Pathology. 4. painos. Boca Raton, CRC Press.

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2024: Rikos- ja pakkokeinotilasto [verkkojulkaisu]. Viiteajankohta: 2023, 4. vuosineljännes. ISSN=2342-9151. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 1.2.2024]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/julkaisu/cln31ds0z94rs0cutr13fhemu>

Sälkiö, T. 2020: Kuoleman tutkintaa Oulun poliisilaitoksella. Poliisin kohtaamia kuolemantapauksia ja niiden jälkipurkamista. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

Vala, U. 2020: Näin kirjoitan hyvän kuolintodistuksen. Duodecim 136, 922–926.

Vala, U. 2022: Kuoleman monet kasvot – Totuus oikeuslääkärin työstä. Helsinki, Into kustannus.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004: Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy.

Vilka, H. 2005: Tutki ja kehitä. Keuruu, Otavan kirjapaino Oy.

LIITE 1: HAASTATTELUKYSYMYKSET

Haastattelukysymykset

Ohjaavia kysymyksiä *Ensikosketus kuolemansyynntutkintaan* –lukumateriaalia varten

Pääkysymys

Mitä juuri harjoitteluun tulleen poliisiopiskelijan/ vastavalmistuneen poliisin tulisi tietää kuolemansyynntutkinnasta?

Tarkentavat kysymykset

Mistä poliisiopiskelijoilla on ollut erityisen hyvät tiedot ja taidot?

Missä tiedoissa ja taidoissa poliisiopiskelijoilla on ollut puutteita?

Millaisia käytännön haasteita kohtaat työssäsi kuolemansyynntutkintaan liittyen?

Kysymyksiä kuolemansyynntutkinnan käytänteistä ja nykytilasta

Kuinka paljon tiedonsiirrossa nykypäivänä käytetään faksia? Mitä välineitä tiedonsiirrossa käytetään (esim. salattu sähköposti)?

Kuinka usein ja millaisissa tilanteissa oikeuslääkäri saapuu rikospaikalle?

Vuonna 2009 vainajan lämpötilan mittauksen yhteydessä on vielä mainittu elohopealämpömittarit. Käytetäänkö tällaisia edelleen?

Mikä on poliisilaitoksenne käytäntö kotikuolematapauksissa? Milloin poliisi menee paikalle?

Millaisia ohjeita antaisit omaisten kohtaamiseen kuolinpaikalla?

Kuinka paljon ja millaisissa tapauksissa teltoja hyödynnetään, kun tehdään ulkotarkastuksia yleisellä paikalla?

Aikana, jolloin kotiin jaettavan postin määrä on vähentynyt ja ihmiset käyttävät enenevässä määrin sähköisiä asiointipalveluja (ml. sähköiset kuitit), kuinka vainajan kuolinajan määrittäminen on muuttunut viimeisten kahden vuosikymmenen aikana?

Millaisia keinoja kuolinajan arvioimisessa käytetään?

Millaisin menetelmin hukkuneita nykyään etsitään?

28.04.2023

1

Kysymyksiä muutoksista kuolemansyöntutkinnassa (Kiiski, 2009)

Teoksessa kerrotaan, että hätäkeskuspäivystäjä saattaa ohjata kuolemantapauksesta ilmoittavan puhelun suoraan paikallisen poliisiaseman palvelupäivystykseen, väkivaltarikosyksikköön tai tekniseen tutkimuskeskukseen (s. 39). Onko tällainen käytäntö edelleen voimassa esim. kiireettömissä tapauksissa vai käsitelläänkö kuolemantapaukset osana normaalia tehtäväävirtaa?

Teoksessa puhutaan niin kutsutusta exitus-laukusta (esim. s. 40). Onko olemassa erillistä exitus-laukkua vai kattaako nykyinen TEK-laukku tarvittavat välineet? Millainen käytäntö on lomakkeiden (kuolemansyöntutkinta- ja vesiruumis-) täytön suhteen?

Teos nostaa esille ongelman ruumiinavausmääräyksessä olevien perusteiden kirjaamisesta tai niiden puuttumisesta (s. 55). Onko ongelma edelleen ajankohtainen?

LIITE 2: SAATEKIRJE HAASTATELTAVILLE

7.3.2023

Arvoisa vastaanottaja,

Osana Poliisiammattikorkeakoulun poliisi (AMK) -tutkintoamme teemme opinnäytetyönämme lukumateriaalia kuolemansyöntutkinnasta. Lukumateriaalin tarkoituksena on tarjota poliisiopiskelijoille ensikosketus kuolemansyöntutkintaan.

Varmistaaksemme, että lukumateriaalimme tiedot ovat ajantasaisia, haluamme haastatella kuolemansyöntutkinnan parissa työskenteleviä poliiseja. Haluamme myös selvittää, mitä harjoitteluun tulevan poliisiopiskelijän odotetaan aiheesta tietävän. Tätä tarkoitusta varten olemme valinneet teidät yhdeksi haastateltavaksemme.

Haastatteluiden toteuttamiseen on myönnetty Poliisiammattikorkeakoulusta tutkimuslupa. Haastatteluiden nauhoitteita sekä niistä mahdollisesti tehtäviä litterointeja käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Nauhoitteet ja litteroinnit tullaan tuhoamaan opinnäytetyön julkaisun jälkeen. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Haastattelut tullaan toteuttamaan kevään 2023 aikana erikseen sovittuna ajankohtana joko kasvatusten tai etäyhteyttä hyödyntäen. Haastattelukysymykset tullaan lähettämään etukäteen.

Lisätietoja opinnäytetyöstä sekä haastatteluista saatte ottamalla yhteyttä allekirjoittaneisiin.

Yhteistyöstä etukäteen kiittäen,

Merit Kärki
poliisiopiskelija (AMK)

Heidi Niemelä
poliisiopiskelija (AMK)

LIITE 3: TIETOSUOJAINFORMAATIO HAASTATTELTAVILLE

7.3.2023

Tietosuojainformaatio henkilötietojen käsittelystä haastatteluun osallistuvalla

Osana Poliisiammattikorkeakoulun poliisi (AMK) -tutkintoa Merit Kärki ja Heidi Niemelä tekevät opinnäytetyönään lukumateriaalia kuolemansyöntutkinnasta. Lukumateriaalin tarkoituksena on tarjota poliisiopiskelijoille ensikosketus kuolemansyöntutkintaan. Opinnäytetyön toteuttamista varten tullaan tekemään haastatteluita, joissa kerättyjä henkilötietoja tullaan käsittelemään EU:n yleisen tietosuojasetuksen (2016/679; jäljempänä GDPR) mukaisesti.

Henkilötietojen kerääminen tutkimustarkoitukseen perustuu haastateltavan antamaan suostumukseen (GDPR 6. artikla, kohta 1a). Haastatteluissa kerättäviä henkilötietoja ovat haastateltavan nimi ja yhteystiedot sekä äänitallenne haastattelusta.

Henkilötietoja tullaan säilyttämään opinnäytetyöntekijöiden henkilökohtaisilla tallennusasemilla TUVE-koneilla, joille on rajoitettu pääsy. Kerätyt tiedot tullaan hävittämään opinnäytetyön valmistumisen ja julkaisun jälkeen. Henkilötietoja ei tulla käyttämään tai luovuttamaan muihin käyttötarkoituksiin.

Haastatteluun osallistuvalla on oikeus milloin tahansa haastattelun aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää haastatteluun osallistuminen tai peruuttaa suostumuksensa haastatteluun. Haastattelun keskeyttämisestä tai suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu osallistuvalla kielteisiä seuraamuksia. Keskeyttämiseen tai suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja voidaan kuitenkin käyttää osana tutkimusaineistoa.

Haastatteluun osallistuvalla on oikeus pyytää epätarkkojen tai virheellisten henkilötietojen oikaisua sekä täydentää puutteellisia henkilötietojaan. Halutessaan haastattelun osallistuvalla on oikeus saada opinnäytetyön tekijöiden hallussa olevat, häntä koskevat henkilötiedot jäsennellyssä, yleisesti käytetyssä ja koneellisesti luettavassa muodossa.

Lisätietoja henkilötietojen käsittelystä sekä haastattelun toteuttamisesta antavat opinnäytetyön tekijät Merit Kärki (puh. 045 6363487) sekä Heidi Niemelä (puh. 050 4949918).

1 (2)

Suostumus haastatteluun osallistumiseen sekä henkilötietojen käsittelyyn

Olen perehtynyt minulle lähetettyyn saatekirjeeseen ja saanut riittävästi tietoa haastattelusta ja sen yhteydessä suoritettavasta tietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta. Minulle on tarjottu mahdollisuutta tutustua opinnäytetyön tutkimussuunnitelmaan. Haastattelun sisältö ja tarkoitus on kerrottu minulle myös suullisesti ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin haastattelua koskeviin kysymyksiini. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita tutkimukseen osallistumista. Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

Annan suostumukseni haastatteluun osallistumiseen sekä siihen liittyvien henkilötietojeni käsittelyyn.

Paikka ja aika: _____

Allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

LIITE 4: LUKUMATERIAALI (PRODUKTI)

Lukumateriaali ladattavissa omana tiedostonaan.